

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 378.014.61:174.7:371.13

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16809818>

Академічна доброчесність як ціннісний орієнтир формування культурної та етичної компетентностей майбутніх вихователів ЗДО

Григоренко Валерія Леонідівна,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

доцентка кафедри теорії, технологій і методик дошкільної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди,
м. Харків, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-4520-3712>

Давидова Марина Олександрівна,

доцентка кафедри теорії, технологій і методик дошкільної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди,
м. Харків, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-0194-7103>

Шевченко Надія Олександрівна,

доцентка кафедри теорії, технологій і методик дошкільної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди,
м. Харків, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-6885-8466>

Прийнято: 17.07.2025 | Опубліковано: 31.07.2025

Анотація. У статті представлено системний розгляд академічної доброчесності як основи формування культурної та етичної компетентностей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Метою

дослідження є аналіз досвіду підготовки бакалаврів за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди з позиції наскрізної інтеграції принципів доброчесності в освітній процес та художньо-творчу діяльність здобувачтва. Методи дослідження – аналіз наукових джерел і нормативних документів, контент-аналіз освітньої програми бакалаврату, метод анкетування здобувачів освіти за авторським опитувальником щодо академічної доброчесності, метод педагогічного спостереження. Результати дослідження засвідчили, що академічна доброчесність є основою формування культурної та етичної компетентностей майбутніх вихователів ЗДО, зокрема через інтеграцію відповідних підходів в освітню програму та ті її освітні компоненти («Основи наукових досліджень», «Технології художньо-естетичної діяльності в ЗДО», «Театральна діяльність у ЗДО», «Основи художньої майстерності» тощо), які відіграють ключову роль у становленні творчої особистості майбутніх вихователів ЗДО. Анкетування продемонструвало стале усвідомлення здобувачтвом недопустимості академічного плагіату (87,3 % опитаних у 2023-2024 н.р.), зростання обізнаності щодо недоброчесності купівлі готових робіт (від 56,5 % опитаних у 2021-2022 н.р. до 81,0 % – у 2023-2024 н.р.), а також значне покращення здатності ідентифікувати як недоброчесні такі дії, як хабар (від 52,2 % до 81,0 % опитаних за роками відповідно) і списування (від 47,8 % до 87,3 %). Дані опитування та аналіз викладацької практики свідчать про позитивну динаміку в усвідомленні принципів доброчесності здобувачами, зокрема під час створення художньо-естетичних, музичних і театральних творчих продуктів, засвоєння методик застосування технологій музичного, театального, художньо-творчого мистецтва у роботі з дошкільниками, але існують і деякі виклики. Надано рекомендації для закладів вищої освіти, що готують майбутніх педагогів, з метою посилення академічної доброчесності у

процесі формування культурної та етичної компетентностей у їхній професійній підготовці.

***Ключові слова:** академічна доброчесність, творча діяльність, мистецтво, культурна компетентність, етична компетентність, здобувачі вищої освіти, дошкільна освіта.*

Academic Integrity as a Value-Based Guideline for the Development of Cultural and Ethical Competencies in Future Preschool Teachers

Valeriia Hryhorenko,

PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Department of Theory, Technologies and Methods of Preschool Education
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University,
Kharkiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-4520-3712>

Maryna Davydova,

Associate Professor, Department of Theory, Technologies and Methods of Preschool Education, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-0194-7103>

Nadiia Shevchenko,

Associate Professor, Department of Theory, Technologies and Methods of Preschool Education,
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University,
Kharkiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-6885-8466>

***Abstract.** The article presents a systematic overview of academic integrity as the foundation for developing cultural and ethical competencies in future preschool*

educators. The purpose of the study is to analyze the experience of training bachelor's students in the specialty 012 "Preschool Education" at H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, with a focus on the cross-cutting integration of integrity principles into the educational process and artistic-creative activities of students. The research methods include analysis of scientific literature and regulatory documents, content analysis of the bachelor's educational program, a survey of students using an author-developed questionnaire on academic integrity, and the method of pedagogical observation. The research findings demonstrate that academic integrity is a fundamental basis for shaping cultural and ethical competencies in future preschool teachers. This is achieved in particular through the integration of relevant approaches into the educational program and its components (such as "Fundamentals of Scientific Research," "Technologies of Artistic and Aesthetic Activities in Preschool Institutions," "Theatrical Activities in Preschool Education," "Fundamentals of Artistic Mastery"), which play a key role in the development of students' creative personalities. The survey revealed a consistent awareness among students of the unacceptability of academic plagiarism (87.3% of respondents in the 2023-2024 academic year), an increase in recognition of the dishonesty associated with purchasing pre-written academic works (from 56.5% in 2021-2022 to 81.0% in 2023-2024), as well as a significant improvement in the ability to identify bribery (from 52.2% to 81.0%) and cheating (from 47.8% to 87.3%) as violations of academic integrity. Survey data and teaching-practice analysis show a positive trend in students' grasp of academic integrity principles—especially in the contexts of creating artistic, musical, and theatrical works, and applying musical, theatrical, and artistic methodologies when working with preschool children. However, some challenges remain. The article offers recommendations for higher education institutions training future educators to

strengthen academic integrity in the process of forming cultural and ethical competencies in their professional education.

Keywords: *academic integrity, creative activity, art, cultural competence, ethical competence, higher education students, preschool education.*

Постановка проблеми. У сучасному освітньому просторі, де динамічно розвиваються нові підходи до навчання та виховання дітей з раннього віку, особливої актуальності набуває питання підготовки висококваліфікованих та творчо орієнтованих педагогів. Це стосується насамперед майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (ЗДО), адже саме вони, формуючи фундамент особистості дитини, сприяють становленню її моральних цінностей, розвитку креативності та естетичних почуттів. Водночас, не менш важливою є інтеграція принципів академічної доброчесності в усі аспекти професійної підготовки педагогів, включаючи науково-дослідну і творчу, задля формування культурної та етичної компетентностей майбутніх фахівців.

Сьогодні виховання ціннісно орієнтованої особистості через плекання її доброчесності стає одним із важливих пріоритетів в освітньому середовищі. Доброчесність, як загальнолюдська цінність, охоплює моральні засади людської взаємодії, підпорядкованість такої взаємодії принципам людяності, справедливості, порядності, гуманності, повагу до гідності іншої людини, відповідальність за свої вчинки та чесність у повсякденній і професійній діяльності. Саме ці принципи стають основою культури поведінки в освітньому та професійному середовищах, що формує довіру між усіма учасниками і учасницями освітнього процесу.

У цьому контексті академічна доброчесність постає як конкретизоване в освітньому просторі відображення загальних етичних норм людства. Вона впливає на усі види діяльності здобувачів освіти та педагогів, забезпечуючи

справедливість, відповідальність і повагу до інтелектуальної власності. Такий підхід дозволяє інтегрувати принципи доброчесності в усі напрями фахової підготовки, зокрема у сферу художньо-естетичного виховання, музично-театральної творчості та педагогічної взаємодії в ЗДО.

Академічна доброчесність, як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, є не просто формальною вимогою, а наріжним каменем довіри до результатів навчання, наукових досліджень та творчих досягнень здобувацтва, від якої великою мірою залежить ефективність сучасної освіти. Є. Дуліба і В. Гришко вважають таку доброчесність ефективним способом покращення соціально-політичного іміджу України серед інших держав світу. Академічна доброчесність є багатогранною філософською концепцією, яка складається з правових та морально етичних принципів і правил, що застосовуються як здобувачами освіти, так і науково педагогічними працівниками [1, с. 6, 8]. Її значення посилюється в умовах інтеграції України до європейської освітньої спільноти, де цінності знань, етики та якісної освіти є пріоритетними.

Згідно з Професійним стандартом «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021), важливими компетентностями, що мають бути сформованими у майбутніх вихователів ЗДО в процесі професійної підготовки, є культурна та етична компетентності, які нерозривно пов'язані з академічною доброчесністю. Культурна компетентність визначається у стандарті як здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, поважати багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; спроможність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження. Етична компетентність розглядається як здатність усвідомлювати свої професійні можливості та діяти помірковано і зважено, тобто в межах рівня професійної підготовленості, на основі етичних міркувань (мотивів),

добросесності, соціальної відповідальності та поважати різноманітність і мультикультурність [2].

Відтак, сьогодні підготовка майбутніх вихователів ЗДО вимагає не лише глибоких знань педагогіки та психології, методик дошкільної освіти, а й розвинених здатностей і характеристик у культурній та етичній царинах, що проявляються і формуються у навчальній і науковій, так само як і в художньо-естетичній, музичній, театральній та інших видах мистецької та творчої діяльності здобувацтва. Наголосимо, що такі види діяльності є ключовими для гармонійного розвитку дошкільників, стимулювання їхньої уяви, емоційної чутливості та образного мислення. Водночас, слід підкреслити, що у ході організації творчого процесу у ЗДО вихователь має дотримуватися принципів добросесності, поважаючи авторські права та визнаючи внесок інших, щоб сформувати покоління добросесних громадян України.

Нова редакція Закону України «Про дошкільну освіту» відкриває перед ЗДО можливості для впровадження ідеї автономії закладу дошкільної освіти та академічної свободи педагога, розвитку закладів дошкільної освіти усіх форм власності та інших суб'єктів освітньої діяльності, залучення стейкхолдерів (батьків, громадських організацій) до державно-громадського управління, а також запровадження прозорих механізмів забезпечення якості освіти та дієвого контролю над потенційною корупцією [3]. Це є важливим кроком в інтеграції українського дошкільля до європейських стандартів, де цінності високої якості та академічної добросесності займають центральне місце. На державному рівні ідеї добросесності підтримуються численними законодавчими актами. Зокрема, Законами України «Про авторське право і суміжні права» [4], «Про наукову та науково-технічну діяльність» [5]. Розширений глосарій відповідних термінів та понять закарбовано у статті 42 «Академічна добросесність» Закону України «Про освіту» [6], МОН України

також затверджені рекомендації щодо виявлення та запобігання академічного плагіату в наукових роботах [7].

Зазначене актуалізує питання підготовки майбутніх вихователів ЗДО на засадах доброчесності та високих етичних стандартів, поваги і ціннісного ставлення до культури рідної країни і місцевості, світових культурних надбань.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Системний розгляд проблеми академічної доброчесності є основою багатьох сучасних досліджень, що містять не лише вивчення окремих викликів, а й комплексний аналіз цінностей, принципів, впливу доброчесності на освітній процес та механізмів її підтримки. Роботи дослідників закладають концептуальні основи, визначаючи академічну доброчесність як базис для сталого розвитку закладів вищої освіти та їхній символічний капітал (Н. Бааджи, Т. Добко, В. Турчиновський, Г. Ульянова). Важливість академічної доброчесності підкреслюється у контексті загрози інтелектуальній спроможності нації (В. Андрущенко), а її наявність розглядається як елемент академічної культури здобувацтва, що підтверджується емпіричними дослідженнями (П. Артьомов, І. Доценко, І. Пак).

У роботах багатьох дослідників (С. Горчинський, М. Софілканич, І. Горбенко [8], Б. Киричук, В. Гришко [9], О. Скоробогатова, Л. Суліма [10], Н. Тарасенко [11], С. Толочко, Н. Бордюг, Л. Міронєць [12], Л. Філіпенко, О. Думанський, О. Козак [13]) простежується спільна аналітична лінія – акцент на взаємодії академічної доброчесності та штучного інтелекту, з виділенням етичних, правових та практичних аспектів – від загальнотеоретичних концепцій до конкретних політик застосування в освітній практиці.

Особливе місце займають праці, присвячені формуванню академічної культури як ширшого контексту доброчесності (О. Семеніхіна, О. Удовиченко, І. Удовиченко [14], О. Семеног [15]). Стає предметом дослідження

взаємозв'язок академічної свободи та академічної відповідальності (Н. Маслова), що є фундаментальним для розуміння етичних засад освітньої та наукової діяльності.

Одним з найбільш дискусійних і гострих питань у русі добросесного підходу в освіті є проблема плагіату, який розглядається як «толерований і токсичний» прояв недобросесності (Д. Єсипенко), що вимагає пильної уваги в освітньому процесі. Західні дослідники М. Редді та В. Джоунз у створеній ними «соціальной моделі плагіату» [16] наголошують, що плагіат – це не лише порушення індивідуальной моралі, а й наслідок соціокультурного, а подекуди й виховного впливу та культурних моделей поведінки. Тож подолання цієї проблеми передбачає спільну відповідальність як викладачів, так і самих здобувачів освіти.

Питання підвищення академічної добросесності здобувацтва освіти, насамперед і педагогічної, стоїть сьогодні доволі гостро. У наукових працях акцентується увага на управлінському аспекті забезпечення академічної добросесності у педагогічних університетах (М. Бойко), а також на її ролі у європейському просторі та процесах акредитації (С. Квіт). Розкривається досвід окремих українських ЗВО у впровадженні добросесності як складової якості освітнього процесу (Н. Коляда, О. Кравченко, К. Чупіна).

Українські виші активно шукають нові шляхи більш якісної підготовки освітянства. Для цього вивчається і адаптується досвід Європи, а також розвиваються і поліпшуються вітчизняні освітні підходи. У цьому контексті важливо зазначити, що у 2016 році в Україні був ратифікований Проєкт сприяння академічній добросесності в Україні (SAIUP) за підтримки американських рад з міжнародної освіти та Міністерства освіти і науки України. Ця ініціатива була реалізована у 10 вишах через такі складники: створення суспільної підтримки академічної добросесності (брендинг),

розвиток навичок зі створення університетської бази з академічної доброчесності із застосуванням міжнародних практик (освіта), нормативні реформи на рівні Міністерства й виконання на рівні університету [17].

У 2024 році на Міністерській конференції держав Європейського простору вищої освіти (ЕНЕА) в Тирані, де була присутня українська освітянська делегація, академічну доброчесність було визнано ключовою нормативно-практичною складовою академічної культури й фундаментальною цінністю вищої освіти, поряд із академічною свободою, автономністю установ і участю здобувацтва у самоврядуванні [18]. Це відкрило українським вишам можливість активно адаптувати ці тренди: через посилення нормативної бази закладу, включення доброчесності в освітні програми та впровадження цифрових механізмів контролю й підтримки академічної поведінки.

Вивчаючи джерела, що комплексно висвітлюють питання академічної доброчесності у контексті культурної й етичної компетентності педагогів, зокрема вихователів ЗДО, не можемо не згадати дослідження Інституту етики Джозефсона (Josephson Institute) [19]. Масштабне опитування близько семи тисяч респондентів довело існування стійкого зв'язку недоброчесної поведінки у дитячому віці та проявів недоброчесності у подальшому дорослому житті, підсвітивши важливість формування етичної поведінки на ранніх етапах розвитку особистості в освітніх закладах. Це підтверджує важливість формування відповідних етичних принципів на ранніх етапах дитинства у межах дошкільної освіти і, відповідно, необхідність підготовки суб'єктів виховного процесу до роботи з цим викликом. Як зазначає Г. Беленька, перспективним шляхом удосконалення навчання вихователів є розвиток їхньої етичності, естетичної культури, а також прищеплення принципів академічної чесності та відповідальності [20, с. 30, 35].

У цьому науковому дискурсі Н. Гринькова і Ж. Стельмашук аналізують процес формування етичної компетентності майбутніх педагогів, виділяючи когнітивний, емоційно-мотиваційний та поведінковий компоненти й наголошуючи на діалогічності та гуманістичній основі педагогічної етики [21, с. 96]. Ідеї, запропоновані авторками, цінні тим, що розкривають етичну компетентність педагога як багатовимірне утворення, яке поєднує знання, особистісні цінності та практичні дії. Такий підхід дозволяє не обмежуватися формальним засвоєнням моральних норм, а формувати стійку внутрішню позицію педагога, здатного до усвідомленого й добросовісного професійного вибору. Особлива увага до гуманістичних цінностей і відкритої взаємодії відображає сучасні тенденції в педагогіці, де пріоритетом є не авторитарний вплив, а партнерські відносини і взаємоповага в освітньому середовищі.

Важливо згадати ідеї І. Мельник, яка розуміє етичну компетентність вихователя ЗДО як ключову складову педагогічного професіоналізму, що формується в контексті гуманістичної педагогіки і підкреслює ціннісну та світоглядну функції цієї компетентності. За автором, етична компетентність вихователя – не лише сукупність норм і правил, а насамперед внутрішня орієнтація особистості, яка визначає характер професійної взаємодії та впливу на дитину [22, с. 243]. Цю компетентність дослідниця виокремлює як умову забезпечення морально безпечного, гуманного й толерантного освітнього простору. Такий ракурс підкреслює роль вихователя як морального орієнтира для дітей і водночас носія педагогічної культури, що формує освітнє середовище на основі поваги, співпраці й відповідальності.

Освітня сфера стикається з постійними викликами, що підігрують інтерес дослідників до проблем академічної добросовісності у процесі підготовки фахівців педагогічної сфери. Проте проблема досі не має реального рішення,

зокрема і в контексті професійної освіти майбутніх вихователів ЗДО, що надає особливої актуальності її дослідженню.

Загалом, огляд джерел інформації демонструє, що етична і культурна компетентності педагогів формуються у взаємопов'язаному полі: від індивідуальних моральних засад до системних інституційних моделей і конкретних педагогічних практик у ЗВО. Доброчесний підхід до організації освітнього процесу забезпечує цілісний процес набуття професіоналізму майбутніми вихователями й потребує подальших ґрунтовних досліджень.

Метою цієї статті є комплексний аналіз проблеми академічної доброчесності як ціннісного орієнтиру організації художньо-естетичної, музичної та театральної діяльності майбутніх педагогів крізь призму досвіду підготовки бакалаврів за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди.

Завданнями дослідження є: 1) висвітлити погляд здобувачів освіти на проблеми академічної доброчесності у творчому контексті; 2) оприлюднити досвід навчання майбутніх вихователів ЗДО у межах освітніх компонентів, що забезпечують набуття культурної та етичної компетентностей; 3) розкрити засоби формування у здобувацтва навичок дотримання доброчесних підходів, що сприяють якісній підготовці під час створення художньо-естетичних, музичних та театральних продуктів.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано комплекс теоретичних та емпіричних методів. Зокрема, застосовано аналіз наукових джерел і нормативних документів, що дозволило окреслити сучасні підходи до формування академічної доброчесності та культурної й етичної компетентностей майбутніх вихователів ЗДО. Проведено контент-аналіз освітньої програми бакалаврату за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди з

метою виявлення освітніх компонентів, спрямованих на формування зазначених компетентностей.

В емпіричній частині дослідження використано анкетування здобувачів освіти бакалаврського рівня за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта», проведене у 2022-2024 рр. за авторським опитувальником «Академічна доброчесність», що дало змогу виокремити їхнє ставлення до питань доброчесності в художньо-естетичній, музичній та театральній діяльності. Також застосовано метод порівняльного аналізу та узагальнення для співвіднесення результатів опитування за різні роки зі змістовим наповненням освітніх компонентів.

Викладення основного матеріалу дослідження. Сьогодні у педагогічних вишах якісна професійна підготовка здобувацтва забезпечується завдяки академічній доброчесності. Вона нерозривно увійшла в загальну корпоративну культуру закладів, ставши важливою частиною освітнього та інформаційного супроводу майбутніх фахівців. Принципи доброчесності, що включають сукупність етичних норм і чітко визначених правил організації освітнього процесу, закріплені у спеціальних кодексах, затверджених на рівні закладу освіти. До прикладу, у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди відповідні принципи та процедури закладено в Кодексі академічної доброчесності університету [23]. Зорієнтованість на високі етичні норми і законодавчі правила у навчанні, викладанні та науковій діяльності посилює довіру до результатів освіти й науково-творчих напрацювань – всі кваліфікаційні та інші дослідницькі роботи здобувачів ретельно перевіряються на плагіат, як і публікації викладачів [24]. Це є певною гарантією того, що вони створюються на засадах академічної доброчесності і не містять некоректних запозичень.

Аналізуючи освітні програми (ОП) підготовки майбутніх бакалаврів за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С.Сковороди за 2022-2025 н.р. [25], зазначимо, що важливими компетентностями, що формуються у майбутніх вихователів ЗДО в Університеті, є культурна та етична компетентності, які нерозривно пов'язані з академічною доброчесністю.

Провідне значення принципу академічної доброчесності як основи організації професійної підготовки майбутніх дошкільних педагогів є беззаперечним. Опосередкована цінність такого підходу у підготовці фахівців полягає в тому, що саме через подальшу педагогічно організовану взаємодію професійно підготовленого вихователя з дитиною, групою чи колективом реалізуються фундаментальні потреби особистості у визнанні та самореалізації, повазі до власної гідності і гідності іншої людини, взаєморозумінні, справедливості і чесності у відносинах, а також щирій і відкритій творчості й співтворчості. Цей процес, у свою чергу, створює сприятливий ґрунт для розвитку творчих здібностей дошкільника [26]. Організація творчої діяльності в освітньому процесі сама по собі є ефективним засобом навчання доброчесної поведінки у взаємодії педагога з дітьми, оскільки саме через залучення до художньо-естетичних практик вихователь може щиро зацікавити вихованців, встановити з ними емоційний зв'язок і сприяти розвитку комунікації і творчості. При цьому педагог має виступати взірцем моральної культури й доброчесного ставлення до мистецької спадщини, авторських творів і культурного надбання загалом. Відтак, пріоритетним напрямом професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО є формування морально-етичних орієнтирів і доброчесних практик у сфері художньо-естетичної освіти.

У проаналізованих нами освітніх програмах культурна та етична компетентності знайшли відображення у позиціях, що безпосередньо

стосуються моральних цінностей, поваги до різноманіття, збереження культурної спадщини та формування відповідних навичок у дітей. Культурна компетентність вихователя, до прикладу, проявляється у здатності розуміти, зберігати та примножувати культурні цінності, а також формувати у дітей відповідне ставлення до національних традицій та мистецтва. Спрямованість освітньої програми на формування цих професійних характеристик відображена насамперед у загальній компетентності (ЗК-2), що полягає у здатності зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. Цей пункт ОП недвозначно підкреслює ключову роль майбутнього вихователя у збереженні та примноженні культурних цінностей, що відбувається через глибоке розуміння історії, активну діяльність та передачу знань майбутнім поколінням.

Спостерігаємо орієнтацію ОП на формування культурної компетентності майбутніх вихователів ЗДО і через визначені в ній спеціальні компетентності. Так, СК-7 – здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста; інтерес і повага до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів) – безпосередньо стосується формування у майбутніх вихователів культурної ідентичності та поваги до національної культури.

Компетентність СК-11 передбачає здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку елементарних уявлень про різні види мистецтва і засоби художньої виразності (слово, звуки, фарби тощо) та досвіду самостійної творчої діяльності. Ця компетентність відображає роль вихователя у залученні

дітей до світу мистецтва, що є важливою складовою культури. СК-13, пов'язана з практичною реалізацією культурного розвитку через мистецькі види діяльності, передбачає сформовану здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-мовленнєвою і художньо-продуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю дітей раннього і дошкільного віку.

Етична компетентність вихователя характеризується його здатністю діяти відповідно до моральних норм, формувати у дітей навички етичної поведінки, поваги та толерантності, а також протидіяти проявам недоброчесності та дискримінації. Вона більш повно відображається у загальних компетентностях освітньої програми. Насамперед, у здатності реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні – ЗК-1. Ця ЗК закладає основу етичної позиції майбутнього вихователя – розуміння прав і свобод, що є фундаментом для формування у майбутніх фахівців поваги до інших.

Етичне підґрунтя закладається і ЗК-6 – здатність до міжособистісної взаємодії, адже етична взаємодія у ЗВО передбачає повагу, емпатію та конструктивне спілкування вихователя з дітьми, їхніми батьками, колегами.

Наявна в освітній програмі ЗК-10 – здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності – прямо вказує на моральну чистоту та етичну поведінку як основу професійної готовності майбутніх вихователів.

Разом з цим, простежується чітка орієнтація освітньої програми на інтегроване формування етичної компетентності, що органічно реалізується через розвиток спеціальних фахових знань, умінь та навичок. На необхідність

підготовки майбутніх вихователів до формування етичних норм у дітей вказує СК-6 – здатність до виховання в дітей раннього і дошкільного віку навичок свідомого дотримання суспільно визнаних морально-етичних норм і правил поведінки.

СК-16 – здатність до виховання в дітей раннього і дошкільного віку толерантного ставлення та поваги до інших, попередження та протидії булінгу – відображає ключовий аспект формування етичної компетентності, що стосується взаємодії з різними людьми та протидії дискримінації.

Ефективна та етична комунікація вихователя є основою здорових стосунків в освітньому середовищі, що відображено у СК-19 – здатність до комунікативної взаємодії з дітьми, батьками, колегами.

Ці компетентності освітньої програми взаємопов'язані та є важливими у підготовці вихователя до формування гармонійної особистості вихованця у закладі дошкільної освіти. Також вони є фундаментом для доброчесної поведінки у всіх сферах діяльності, включаючи наукову, освітню та творчу. Вони вимагають від здобувачів освіти не лише знань, а й усвідомленого ставлення до морально-етичних норм.

Проаналізувавши освітні програми підготовки бакалаврів з дошкільної освіти в Університеті, ми виявили освітні компоненти, які є особливо важливими для розвитку культурної та етичної компетентностей фахівців, адже саме ці ОК найбільш повно забезпечують набуття здобувацтвом розглянутих вище загальних та спеціальних компетентностей. До них належать, зокрема, «Методика викладання образотворчого мистецтва в ЗДО та центрах розвитку дитини», «Основи наукових досліджень», «Основи образотворчої грамоти», «Педагогічне керівництво образотворчою діяльністю у ЗДО», «Сюжетно-тематична композиція у сучасному живописі», «Театральна діяльність у ЗДО», «Технології художньо-естетичної діяльності у ЗДО» тощо.

Далі, спираючись на досвід професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО у межах зазначених освітніх компонентів, розглянемо як реалізується академічна доброчесність у таких видах діяльності здобувачів: художньо-естетичній, музичній, театральній, а також розкриємо досвід формування навичок дотримання доброчесних підходів у практично-професійній діяльності під час засвоєння практичної складової освітніх компонентів, насамперед проходження різноманітних практик у ЗДО.

Навчання здобувацтва дотриманню академічної доброчесності у художньо-естетичній діяльності є надзвичайно важливим у процесі набуття майбутніми вихователями ЗДО культурної та етичної компетентностей. Цей принцип органічно інтегрується у відповідні освітні компоненти ОП. Деякі з них, як-от «Основи образотворчої грамоти» та «Сюжетно-тематична композиція у сучасному живописі», зосереджені на формуванні базових знань та практичних навичок майбутніх педагогів в образотворчому мистецтві, де доброчесність проявляється в ретельному освоєнні художньо-творчих навичок та повазі до творчої оригінальності та авторського права у царині образотворчого мистецтва. Інші, а саме «Методика викладання образотворчого мистецтва в ЗДО та центрах розвитку дитини», «Педагогічне керівництво образотворчою діяльністю у ЗДО» – акцентують увагу здобувачів на методичних та управлінських аспектах роботи з дітьми, де доброчесність передбачає етичну взаємодію, справедливу оцінку та підтримку творчої індивідуальності.

Художньо-естетична діяльність є невід'ємною складовою розвитку дошкільника, у процесі такої діяльності формуються світосприйняття, уява та творче мислення дитини. Тому майбутній вихователь ЗДО повинен володіти широким спектром знань і умінь у цій сфері, включаючи вміння організовувати заняття з малювання, ліплення, аплікації, конструювання, а також розвивати

естетичний смак у дітей на засадах доброчесності. Відтак, у процесі підготовки важливо не лише навчити здобувачів технікам та методикам художньо-естетичної діяльності, а й прищепити їм принципи доброчесності, які є основою етичної поведінки у будь-якій діяльності при ознайомленні з культурною спадщиною і народною творчістю.

У контексті художньо-естетичної діяльності академічна доброчесність передбачає орієнтування здобувацтва на виявлення креативності, оригінальності та самостійності на заняттях задля створення власних художніх робіт, а не копіювання чужих без належного переосмислення та трансформації. Це стосується як здобувацьких проєктів, так і майбутньої роботи з дітьми, де вихователь має бути джерелом натхнення, а не просто ретранслятором готових ідей.

Ще одним орієнтиром академічної доброчесності є повага до авторського права, тобто використання художніх творів (картин, ілюстрацій, фотографій, музичних творів тощо) інших авторів лише з їх дозволу або з обов'язковим зазначенням джерела та автора. Важливо пояснити здобувачам, що це особливо актуально при створенні презентацій, методичних матеріалів, оформленні простору ЗДО. Якщо здобувач надихається роботою відомого художника або використовує елементи певної техніки, важливим правилом роботи є належне цитування та посилання. Майбутній вихователь має привчити себе завжди вказувати джерело свого натхнення. Це може бути непряме посилання або згадка в описі роботи.

Уникнення плагіату ідей – важливий принцип художньо-естетичної діяльності, адже неприпустимо видавати чужі художні концепції, задуми або методики за власні. Наприклад, якщо здобувач використовує у своєму проєкті унікальну техніку, розроблену іншим митцем, він повинен вказати її автора. Педагоги мають навчити здобувацтво як правильно вказувати першоджерела та

користуватися цитатами, показати, де знайти безкоштовні ресурси, які дійсно можна використовувати для широкого загалу, наприклад, для створення презентацій.

Зазначимо, що важливим аспектом професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО на факультеті дошкільної освіти Університету традиційно визнається формування у них умінь використовувати музику для гармонійного розвитку дітей – застосовувати засоби музичного мистецтва при організації дитячих розваг, творчих занять, прогулянок і, навіть, режимних моментів. Це відображено у змісті освітніх програм, де в освітніх компонентах професійно-педагогічного циклу міститься багато тем і питань, що стосуються музичного мистецтва, теорії і методики організації дитячої музичної діяльності, впроваджено і спеціальний освітній компонент «Інноваційні технології музично-естетичного розвитку дітей».

Зважаючи на те, що музична діяльність відіграє ключову роль у розвитку дошкільників в аспекті формування їхнього емоційного інтелекту, слуху, почуття ритму та естетичного сприйняття світу, необхідно також сформувати у майбутнього вихователя вміння діяти у синергії з музичним керівником, організуючі різноманітні музичні заняття з дітьми. Важливо навчати дітей співу, грі на простих музичних інструментах, подекуди, навіть, компенсуючи відсутність такого фахівця в умовах, наприклад ЗДО у невеликих сільських громадах, які потерпають від освітніх розривів і втрат внаслідок війни в Україні. У цьому контексті орієнтування здобувацтва на дотримання академічної доброчесності є особливо важливою невід’ємною частиною формування культурної та етичної компетентностей у сфері музичного мистецтва.

Принципи академічної доброчесності у музичній діяльності включають повсякчасне згадування авторства музичних творів. Вихователь і, особливо,

музичний керівник повинен знати та поважати авторів музичних творів, які використовуються на заняттях. Це стосується як пісень та музичних композицій, так і їх аранжувань і обробок. Коли пісня є народною, це також має бути зазначено. Якщо вихователь / музичний керівник ЗДО використовує або створює власне аранжування відомої мелодії, він повинен вказати оригінального автора та зазначити, що це адаптація до більш легкого виконання. Так само, коли майбутні вихователі випробовують себе у створенні нових пісень для дітей, отриманий ними продукт творчості має бути оригінальним, або ж, якщо у пісні використовуються елементи чужих творів, це має бути належним чином зазначено.

Викладачу важливо тримати у фокусі уваги, що добросовісний підхід стосується не лише творчих розробок, а й інших видів початкової роботи здобувачів. Наприклад, при написанні рефератів, курсових робіт або методичних розробок, що стосуються музичної педагогіки, необхідно навчити здобувацтво правильно цитувати музикознавчі праці, дослідження та інші джерела інформації.

Це є тим більш важливими, оскільки на практиці самі педагоги ЗДО нерідко використовують у власних розробках народні пісні, тексти, а також авторські музичні технології, як-от методику К. Орфа чи елементи системи Е. Жак-Далькроза, не зазначаючи їх походження чи авторства, що вже стало поширеною, але від цього не менш хибною, практикою. Подібні розробки без вказання джерела походження розміщуються на численних сайтах в мережі Інтернет і є доступними для подальшого поширення і використання. Ця проблема актуальна і для здобувачів освіти, які, спостерігаючи подібну тенденцію, не усвідомлюють необхідності дотримання авторського права і академічної добросовісності у будь-яких випадках, навіть у роботі з джерелами, де авторство неможливо точно встановити, наприклад з фольклорним

матеріалом. У процесі підготовки майбутніх вихователів надзвичайно важливо акцентувати увагу на правильному оформленні цитувань і посилань на джерела походження мистецьких матеріалів, пояснюючи, що і авторські технології, і народна творчість є цінністю культурної та педагогічної спадщини, яка потребує дбайливого ставлення і коректного використання у навчальних та творчих роботах.

Зміст і форми викладання багатьох освітніх компонентів ОП 012 «Дошкільна освіта» містять широкі можливості для формування добросесних підходів до використання зразків музичного мистецтва. Викладачі можуть проводити практичні заняття щодо вивчення історії створення музичних творів, обговорення питань авторського права в музиці, пошуку та використання ліцензованих музичних матеріалів для дітей. Це допоможе майбутнім вихователям не лише розвивати музичні компетентності, а й формувати відповідальне ставлення до авторського права й інтелектуальної власності, що є важливими складниками формування культурної і етичної компетентностей.

Принципи академічної добросесності є важливими й у театральній діяльності, яку мають організовувати педагоги ЗДО у виховній роботі з дітьми. Формування компетентностей майбутніх вихователів у цій царині включає пояснення здобувацтву необхідності посилатися на авторство сценаріїв та текстів п'єс і вистав, адже добросесне використання готових сценаріїв для дитячих вистав вимагає зазначення автора. Якщо сценарій адаптується або переробляється, необхідно вказати оригінальне джерело та автора адаптації.

Викладач має орієнтувати майбутніх вихователів на оригінальність постановок. Хоча ідея постановки може бути запозичена, її реалізація має містити елементи оригінальності та творчого переосмислення вихователем (це стосується декорацій, костюмів, режисерських рішень). У структуру

професійних компетентностей майбутніх вихователів важливо інтегрувати повагу до творчого задуму – неприпустимо видавати чужий художньо-творчий замисел, режисерські рішення або унікальні елементи постановки за власні. При підготовці до театральної діяльності, вихователі звертаються до літературних творів (казки, вірші, оповідання). Слід сформувати у здобувачів здатність правильно цитувати ці джерела, якщо вони використовуються у сценаріях або методичних розробках.

Освітній компонент «Театральна діяльність у ЗДО» є ідеальною платформою для обговорення цих питань. Викладачі можуть акцентувати увагу на важливості етичного використання літературних творів для інсценізації, обговорювати приклади успішних адаптацій та трансформацій, які не порушують авторські права, а також проводити практичні заняття зі створення оригінальних сценаріїв та постановок.

У процесі підготовки майбутніх вихователів ЗДО важливо звернути увагу на формування навичок дотримання доброчесних підходів у процесі засвоєння практичних елементів ОК, насамперед проходження професійно-педагогічних практик. Переосмислюючи напрацьований нами багаторічний досвід у сфері педагогічної освіти, ми побачили, що, коли викладачі обговорюють з майбутніми фахівцями етичні питання професійної діяльності, вони переважно зосереджуються на донесенні етичних принципів у контексті засвоєння освітніх компонентів, формуючи в основному теоретичні знання про доброчесність. Часто педагоги акцентують увагу на доброчесному підході до виконання наукових завдань, таких як написання дослідницьких робіт чи підготовка рефератів. Разом з цим, ми впевнені, що під час здобуття освіти майбутні вихователі мають опанувати доброчесністю як цілісним підходом, універсальною навичкою, яку варто застосовувати у житті і практично-

професійній діяльності, що є основою для дієвого формування культурної та етичної компетентностей.

Розуміючи добродесність як наскрізний принцип, що має визначати зміст усіх освітніх компонентів, на факультеті дошкільної освіти Університету неухильно поширюються відповідні завдання та практичні вправи, що забезпечують формування культурної та етичної компетентностей. Підставою для таких змін є, зокрема, опитування здобувачів, результати яких обговорюються на засіданнях кафедри теорії, технологій і методик дошкільної освіти. На основі таких обговорень свідомо і узгоджено плануються вдосконалення ОП, конкретні покращення, які інтегруються у різні освітні компоненти, у тому числі спрямовані на формування культурної та етичної компетентностей.

Для дієвого посилення уваги здобувачів і викладачів до питань впливу академічної добродесності на успішність наукової і професійної діяльності у ЗВО, ми з'ясуємо наскільки добре майбутні вихователі на факультеті дошкільної освіти розуміють, що таке академічна добродесність та які її різновиди існують в освітньому процесі. Також виявляємо особисті переконання здобувацтва щодо того, чи потрібно дотримуватися етичних правил для ефективного розвитку професійних, культурних та етичних компетентностей, необхідних вихователю. Інструментом такого дослідження є удосконалений опитувальник «Академічна добродесність», розроблений, у межах ОК «Основи наукових досліджень», з урахуванням чинного законодавства та апробований у попередніх роботах [27; 28; 29]. Дослідження проводилося у 2021-2022 н.р. серед 23 здобувачів освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» другого року навчання, у 2022-2023 н.р. в опитуванні взяли участь 57 респондентів того ж року навчання, у 2023-2024 н.р. опитуванням було охоплено 63 другокурсники.

Результати опитування показують, що здобувачі, які навчалися за ОП 012 «Дошкільна освіта» різних років, стабільно добре розуміють деякі питання академічної доброчесності. Разом з цим, було виявлено позитивну тенденцію щодо опанування здобувачами деяких питань цієї проблематики. Наприклад, як у 2021-2022 н. р., так і у наступному, переважна більшість опитаних (87% і 87,7% відповідно) чітко усвідомлювали, що академічний плагіат є проявом недоброчесності. У 2023-2024 н.р. цю відповідь обрало 55 осіб, що у кількісному відношенні переважає, але у відсотковому вказує на сталу тенденцію – 87,3 %. Водночас, 56,5 % опитаних у 2021-2022 н.р., 80,7 % – у 2022-2023 н.р. і 81,0% – у 2023-2024 н.р. визнали купівлю та продаж готових робіт проявом академічної недоброчесності. При цьому, за два роки зросла кількість респондентів (з 52,2 % до 81, 0 % та з 47,8 % до 87,3 % відповідно), які правильно ідентифікували як недоброчесні дії отримання оцінки за хабар та списування.

У ході опитування ми констатували, що підвищення обізнаності здобувачів освіти у питаннях академічної доброчесності, що спостерігається з роками, не завжди корелює із зростанням кількості тих, хто втілює ці знання у своїй науковій, освітній та творчій діяльності. Це пояснюється тим, що відпрацювання нових моделей поведінки зазвичай є тривалішим, ніж набуття нових знань, що особливо помітно на кейсах вибору здобувацтвом доброчесних / недоброчесних стратегій виконання завдань.

Наприклад, на традиційне запитання опитувальника «Чи доводилося вам особисто протягом навчання списувати, користуватися шпаргалками чи вдаватися до підказок?», більшість опитаних відповідали, що такі ситуації траплялися з ними зрідка. Таких виявилось 60,9% у 2021-2022 н. р., 59,9% у 2022-2023 н.р. та 58,7% у 2023-2024 н.р., а кількість тих, хто відповів, що жодного разу не використовував подібних методів, становила 21,7%, 15,8% та

15,9% відповідно. Слід підкреслити, що у різні роки категорія здобувачів, які вважають, що своєю поведінкою намагаються підтвердити цінність добродесних підходів до навчання, становить трохи більше половини опитаних. Це дає підстави для позитивного висновку щодо загальних настроїв у середовищі здобувачів, адже майбутні вихователі усвідомлюють недобродесний характер списування і намагаються його уникати. Однак, позиція деяких майбутніх вихователів у цьому питанні ще не є остаточно сформованою, що свідчить про потребу в додатковій педагогічній роботі.

Важливість цього питання зумовлюється тим, що з сучасних позицій академічну добродесність розуміють саме як сукупність моделей поведінки та ставлення в академічній спільноті, що передбачає інтерналізацію (глибоке внутрішнє прийняття шляхом навчання або несвідомого сприйняття того, що оточує) та сприяння дотриманню етичних і професійних принципів і стандартів у навчанні, викладанні, дослідженнях, урядуванні, інформуванні та виконанні будь-яких інших завдань, пов'язаних із місіями вищої освіти [18]. Тож добродесний підхід не може ґрунтуватися лише на знанні чи розумінні необхідності вчиняти добродесно без глибокого занурення і внутрішньої особистісної трансформації здобувацтва.

Крім того, отримані під час опитування дані самооцінювання здобувацтва можуть не відображати реальної картини щодо сучасних викликів академічній добродесності. З розвитком штучного інтелекту та легкістю доступу до інформації в мережі Інтернет традиційне розуміння «списування» трансформується. Виконання завдань за допомогою генеративних моделей ШІ, використання готових рішень з онлайн-ресурсів без належного цитування або творчої переробки – ці практики все ще не сприймаються здобувачами освіти як порушення, а радше як використання «доступних ресурсів». Можна припустити, що саме ця «сіра зона» суттєво впливає на достовірність

самооцінки здобувачів освіти щодо їхньої доброчесності, оскільки вони не ототожнюють такі дії з «списуванням» у його застарілому розумінні. Цей аспект потребує подальшого глибокого вивчення та розробки нових підходів до формування культури академічної доброчесності в епоху цифрових технологій.

Важливо пам'ятати і повсякчас доносити до здобувацтва, що академічна доброчесність – це не лише етичні принципи, а й чітко визначені законом правила. Згідно зі статтею 42 Закону України «Про освіту», вона передбачає самостійне виконання завдань, обов'язкові посилання на джерела інформації та надання достовірних даних про результати навчання чи досліджень [6]. Крім того, дотримання норм авторського права є невід'ємною частиною академічної доброчесності, що сприяє довірі до освітніх та наукових досягнень.

У ході проведення дослідження традиційно цікавимося обізнаністю майбутніх вихователів щодо суті плагіату, зокрема й академічного, та розумінням його проявів. Спостерігаючи за навчальною діяльністю здобувацтва, спілкуючись з майбутніми фахівцями, відзначили, що їх уявлення про межі плагіату, особливо в контексті художньо-естетичної, музичної та театральної діяльності, часто є доволі розмитими. Як відзначається у джерелах інформації, така ситуація є загальною тенденцією не лише в закладах освіти, а й у науковому середовищі, оскільки саме поняття плагіату є дискусійним [30]. Це створює специфічні виклики, адже у творчому процесі межі оригінальності та запозичення можуть бути менш очевидними, ніж у суто академічних роботах. Тому серед здобувацтва панує помилкова думка, що уникнути плагіату під час виконання творчих робіт неможливо. З огляду на ці особливості та потребу в чітких орієнтирах, вважаємо за необхідне при викладанні освітніх компонентів, де переважають творчі завдання, деталізувати розуміння плагіату, спираючись на чине законодавство, насамперед статтю 53 Закону «Про авторське право та суміжні права», за яким плагіат – це «опублікування твору або його частини у

незмінному або видозміненому вигляді, включаючи опублікування перекладу іншомовного твору або його частини, під іменем особи, яка не є автором цього твору» [4]. Подібне визначення міститься і в Рекомендаціях МОН щодо запобігання академічного плагіату в наукових роботах [7].

Для більшості опитаних здобувачів очевидно, що академічний плагіат є лише одним із численних проявів такого широкого явища, як плагіат. 77,3%, 73,7% та 76,2% респондентів (відповідно за роками) усвідомлюють, що плагіатом є ситуація, коли дослідницькі результати іншої особи присвоюються плагіатором. Проте, значно менша кількість учасників опитування змогла вказати на інші прояви плагіату, визначені у державних документах. Хоча у 2023-2024 н.р. таких виявилось близько 50% за двома позиціями: 1) публікація наукових результатів без зазначення автора – 57,1 %, 2) текстовий фрагмент обсягом від речення і більше, відтворений в тексті наукової роботи без змін, з незначними змінами або в перекладі з іншого джерела – 42,9 %.

Аналіз результатів опитування показує, що знання здобувачів освіти щодо нюансів академічної доброчесності зростають, хоча все ж залишається необхідність їх поглиблення. Зокрема, у 2023-2024 н. р. лише близько 3% респондентів помилково ідентифікували об'єкти, на які не поширюється авторське право згідно зі статтею 8 Закону України «Про авторське право та суміжні права» [4]. Це свідчить про покращення розуміння того, що новини дня, фольклор, анонімні твори (якщо опубліковані під власним іменем), офіційні документи, державні символи та неоригінальні бази даних не є плагіатом.

Водночас, невизначеність у розумінні плагіату все ще призводить до недоброчесних дій, що заважає набуттю культурної та етичної компетентностей вихователя. Наприклад, здобувачі не завжди розрізняють, коли потрібно згадувати авторів музичних творів або помилково вважають народну творчість

приводом для відтворення чужих ідей без посилань. Особливо помітною є проблема запозичення готових сценаріїв для театралізованої діяльності, коли здобувачі презентують матеріал, взятий з Інтернету, як «оригінальну розробку», без зазначення авторства. Це також проявляється у безпідставному присвоєнні поширених у мережі візуальних творів. З огляду на ці випадки, викладачам необхідно чітко роз'яснювати правила цитування, посилання на авторів та джерела вільно доступних матеріалів, акцентуючи увагу на специфіці творчих видів діяльності.

Важливо розрізняти різні види порушень академічної доброчесності. Академічний плагіат, згідно з частиною 4 статті 42 Закону України «Про освіту», – це оприлюднення чужих наукових результатів або відтворення творів мистецтва без зазначення авторства [6]. Подекуди здобувачі плутають його з самоплагіатом (публікація власних раніше оприлюднених результатів як нових) або фальсифікацією (свідома зміна даних).

Здобувачі освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» часто запитують про види академічного плагіату при створенні текстів чи художньо-естетичних, музичних та театральних продуктів. Згідно з частиною 7 статті цього ж Закону, до них належать: дослівне запозичення без цитування та посилання, використання фактів чи ідей без зазначення джерела, подання робіт, виконаних іншими особами на замовлення, як власних (навіть за згодою справжніх авторів), перефразування або узагальнення ідей з джерела без посилання [6]. Окрім того, результати аналізу робіт здобувачів вказують на типові помилки цитування: відсутність лапок при використанні запозичених фрагментів, посилання на невірні джерела або неправильне оформлення посилань, що ускладнює їх пошук.

Підсумкове питання анкети розкрило бачення майбутніх вихователів щодо впливу недоброчесних дій на їхнє професійне становлення. Переважна

більшість респондентів – 65,2% у 2021-2022 н.р., 68,4% у 2022-2023 н.р., 71,4% у 2023-2024 н.р. – визнали, що такі дії суттєво перешкоджають успішному опануванню професією. Це свідчить про розуміння майбутніми фахівцями важливості добродесного ставлення до навчання для успішної кар'єри. Проте якісний аналіз відповідей показує, що розуміння принципів дотримання академічної добродесності, зокрема в аспекті уникнення плагіату, ще не є достатньо глибоким і сформованим. А спостерігаючи за поведінкою майбутніх вихователів у процесі виконання навчальних, а особливо навчально-творчих завдань, помічаємо, що переконання здобувацтва щодо повного виключення недобродесної поведінки зі своєї діяльності ще не є стійкими.

На основі проведеного аналізу та опитування можна сформулювати низку рекомендацій для закладів вищої освіти, що готують майбутніх педагогів, з метою посилення академічної добродесності у процесі формування культурної та етичної компетентностей у їхній професійній підготовці:

1. Наскрізна інтеграція принципів добродесності, що означає включення питань академічної добродесності не лише в ОК з наукових досліджень, а й у всі освітні компоненти, що передбачають формування культурної та етичної компетентностей, зокрема через художньо-естетичну, музичну та театральну діяльність, що все ще залишаються недооціненими у цьому питанні. Це може бути реалізовано через проведення практичних занять, присвячених роз'ясненню питань дотримання авторського права в мистецтві, музиці та театрі, правилам цитування нетекстових джерел (зображень, музичних фрагментів, відео), етиці адаптації та трансформації творів. Дієвим може виявитися також і розбір реальних ситуацій, пов'язаних з порушенням академічної добродесності у творчій діяльності та професійній сфері, та пошук шляхів їх вирішення та заохочення здобувачів до створення оригінальних творчих проєктів з чітким зазначенням джерел натхнення та використаних

матеріалів. Важливим є створення структурованих та доступних методичних посібників для здобувачтва щодо дотримання академічної доброчесності у професійній діяльності, які б містили приклади правильного цитування і оформлення посилань на художні, музичні та театральні джерела.

2. Застосування спеціалізованих програм та онлайн-ресурсів для перевірки оригінальності робіт (де це можливо, наприклад, для текстових описів проєктів, сценаріїв) та ресурсів з ліцензованими матеріалами (Creative Commons, відкриті бібліотеки зображень та музики), що значно стимулюватиме розвиток академічної доброчесності у здобувачтва.

3. Заохочення майбутніх вихователів до пошуку власних творчих рішень, розвитку унікального стилю та експериментів, що є проявом культурної та етичної компетентностей, а не простого копіювання. Це може бути досягнуто у ході організації конкурсів художніх робіт, музичних композицій, театральних постановок, де головним критерієм є оригінальність та дотримання етичних норм; залучення експертів з академічної доброчесності, митців, вихователів-практиків для роботи зі здобувачами, надання їм зворотного зв'язку щодо їхніх творчих робіт та консультації з питань доброчесності. Важливим також є залучення до освітнього процесу фахівців з художньо-естетичної, музичної та театральної сфер, які можуть поділитися власним досвідом дотримання авторського права та етичних норм у професійній діяльності.

4. Виховання у майбутніх вихователів усвідомлення особистої відповідальності за якість та оригінальність своєї діяльності, розуміння того, що доброчесність є невід'ємною частиною професіоналізму та формування культурної й етичної компетентностей.

Впровадження цих рекомендацій сприятиме не лише підвищенню рівня академічної доброчесності серед майбутніх вихователів ЗДО, а й формуванню у них глибокого розуміння важливості етичних принципів, що є запорукою

успішного професійного становлення та гармонійного розвитку культурної та етичної компетентностей.

Висновок. Проведене дослідження підтвердило, що академічна доброчесність є наріжним каменем у формуванні культурної та етичної компетентностей майбутніх вихователів ЗДО. Аналіз відповідей бакалаврів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» за 2022-2024 роки чітко показав, що, попри певне усвідомлення важливості доброчесності, здобувачі потребують глибшого розуміння її принципів, особливо в контексті авторського права та уникнення плагіату в творчій, навчальній та науковій, як і майбутній професійній діяльності. Це особливо актуально для тих, хто буде працювати з дітьми, створюючи художньо-естетичні, музичні та театральні продукти, де межі оригінальності та запозичення можуть бути особливо тонкими. Відтак, освітні компоненти, спрямовані на формування культурної та етичної компетентностей, потребують подальшого посилення навчального контенту, що забезпечує глибоке засвоєння майбутніми фахівцями питань академічної доброчесності, запобігання академічному плагіату, поваги до авторського права у творчій діяльності.

Подальше вдосконалення цих освітніх компонентів підготовки здобувацтва дозволить поглибити розуміння майбутніми вихователями доброчесних підходів, зокрема при створенні творчих продуктів та застосуванні мистецьких методик у роботі з дошкільниками.

Ми переконані, що системна роз'яснювальна робота та постійне цілеспрямоване вдосконалення освітніх програм спеціальності 012 «Дошкільна освіта» на факультеті дошкільної освіти забезпечують формування стійкого клімату академічної доброчесності у ЗВО. Це дозволяє майбутнім вихователям свідомо засвоювати професійні, культурні та етичні компетентності, що є

запорукою надання ними якісної дошкільної освіти та сприятиме їхній успішній професійній самореалізації.

Незважаючи на проведені дослідження, проблема залишається відкритою. Наступні кроки можуть включати подальше наукове обґрунтування та методичну розробку системного підходу до впровадження академічної доброчесності в освітній процес ЗДО та перевірку його дієвості. Зокрема, це стосується контексту впливу штучного інтелекту на формування культурної та етичної компетентностей і академічну доброчесність, що стає все більш актуальним викликом у сучасному освітньому просторі.

Список використаних джерел

1. Дуліба Є.В., Гришко В.І. Академічна доброчесність в освітньо-науковому просторі України: соціальні виклики та перспективи удосконалення. *Наукові записки*. 2023. Вип. 14. С. 6–12. <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2023-14-6-12>
2. Вихователь закладу дошкільної освіти : професійний стандарт. Наказ Міністерства економіки України № 755-21 від 19.10.2021. *Міністерство економіки України*. Київ, 2021. URL: <https://mon.gov.ua/>
3. Про дошкільну освіту : Закон України від 06.06.2024 № 3788-IX. *Верховна Рада України*. Київ, 2024. URL: https://kno.rada.gov.ua/news/main_news/76593.html
4. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. *Верховна Рада України*. Київ, 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>
5. Про наукову та науково-технічну діяльність: Закон України від 17.02.2022 № 2145IX. *Верховна Рада України*. Київ, 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

6. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Верховна Рада України*. Київ, 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
7. Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо) : рекомендації МОН України. 2018. URL: <http://surl.li/dawol>
8. Горчинський С. В., Софілканич М. І., Горбенко І. Ф. Якість української освіти й академічна доброчесність: вплив застосування штучного інтелекту. *Академічні візії*. 2023. Вип. 20. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8022979>
9. Киричук Б. С., Гришко В. І. Академічна доброчесність і штучний інтелект: подолання викликів у освітньо-науковій діяльності України та зарубіжних держав. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2024. Вип. 2 (85). <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.45>
10. Скоробогатова О. В., Суліма Л. В. Сучасні підходи до забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти в епоху використання штучного інтелекту. *Академічні візії*. 2025. Вип. 39. С. 1-11. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15041833>
11. Тарасенко Н. Штучний інтелект: досягнення в розробці та ризики подальшого розвитку. *Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс*. 2023. № 4 (186). С. 15-31. URL: https://nbuviar.gov.ua/images/informaciyni_vidanya/shliahi_rozv_nauki/2023/nauka_04.2023.pdf
12. Толочко С. В., Бордюг Н. С., Міронець Л. П. Академічна доброчесність та штучний інтелект в освітній і науковій діяльності. *Інноваційна педагогіка*. 2023. № 62. С. 25-32. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/62.2.4>
13. Філіпенко Л. В., Думанський О. В., Козак О. В. Академічна доброчесність в науковому та освітньому середовищі закладів освіти України:

погляд крізь призму наявності штучного інтелекту. *Академічні візії*. 2023. №19. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7966703>

14. Семеніхіна О. В., Удовиченко О. М., Удовиченко І. В. Академічна культура та її розвиток у закладах вищої освіти в ретроспективі та порівнянні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2024. Вип. 1-2. С. 207-219. <https://doi.org/10.24139/2312-5993>

15. Семенов О. Розвиток академічної культури здобувачів в освітньо-культурному просторі ЗВО в умовах воєнного часу. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. Вип. 12(10). С. 103-109. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i10-016>

16. Reddy M., Jones V. Towards a Social Model of Plagiarism. URL: https://marketing-porg-statamic-assets-us-west-2.s3-us-west-2.amazonaws.com/main/Reddy_paper.pdf.

17. Плагіат у вищій освіті. Послуги з написання студентських робіт на замовлення: аналіз ситуації у вищій освіті Великобританії та подальші кроки. URL: https://naqa.gov.ua/wpcontent/uploads/2019/05/plagiat_qa.p

18. Communiqué: European Higher Education Area Ministerial Conference, Tirana, 29-30 May 2024. Tirana : EHEA, 2024. 8 с. URL: <https://eha.info/Immagini/Tirana-Communique.pdf>

19. Josephson M. Ethics Releases Study On High School Character And Adult Conduct. 2009. URL: <https://josephsoninstitute.org/surveys/>

20. Беленька Г. Підготовка вихователів дітей дошкільного віку: вектор євроінтеграції. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2021. № 35 (1). С. 30-35. <https://doi.org/10.28925/2311-2409>.

21. Гринькова Н., Стельмашук Ж. Педагогічні умови формування емоційно-етичної компетентності майбутнього вчителя початкових класів. *Інноватика у вихованні*. 2025. Вип. 21. С. 96. <https://doi.org/10.35619/iiu.v1i21.673>

22. Мельник І.М. Етична компетентність фахівця дошкільної освіти в контексті гуманістичної педагогіки. *Дошкільна освіта: теорія, методика, інновації*: зб. матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції. Луцьк: 18 травня 2023. С. 243-247. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/22654>
23. Кодекс академічної доброчесності ХНПУ імені Г.С.Сковороди. *Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С.Сковороди*. 2020. URL: https://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/Pol/Kodeks_akademichno_i_dobrochesnosti.pdf
24. Академічна доброчесність. *ХНПУ імені Г.С.Сковороди*: інформаційна сторінка. URL: <https://hnpu.edu.ua/uk/division/akademichna-dobrochesnist>
25. Освітні програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. *Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди*. URL: <http://smc.hnpu.edu.ua/node/41>
26. Григоренко В. Л., Доля Ю. В. Підготовка майбутніх вихователів до організації поліфункціональної музично-педагогічної взаємодії у ЗДО на засадах освітньої інноватики. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 2(7). С. 264–277. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2\(7\)-264-277](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2(7)-264-277)
27. Григоренко В., Шуть Т. Організація творчої діяльності здобувачів вищої освіти в умовах хорového класу на засадах академічної доброчесності. *Педагогічні науки: збірник наукових праць*. 2022. № 98. С. 34-41. <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2022-98-5>
28. Григоренко В., Давидова М., Шевченко Н. Вплив академічної доброчесності на практику наукової, освітньої та творчої діяльності здобувачів спеціальності «Дошкільна освіта». *Витоки педагогічної майстерності*. 2023. № 32. С. 61–67. <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2023.32.292627>

29. Григоренко В. Л., Доля Ю. В. Академічна доброчесність – орієнтир підготовки майбутніх вихователів ЗДО в умовах впровадження компетентнісного підходу в освіті. *Академічна доброчесність: виклики сучасності* : зб. наук. есе учасників дистанц. етапу наук. Стажування для освітян. Варшава, 2022. С. 48–51. URL: <https://surl.lu/shvcum>
30. Кудінов І. О. Основи наукового цитування. 2019. 64 с. URL: <https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/08/Kudinov-I.O.-Osnovi-naukovogo-czitivannya.pdf>